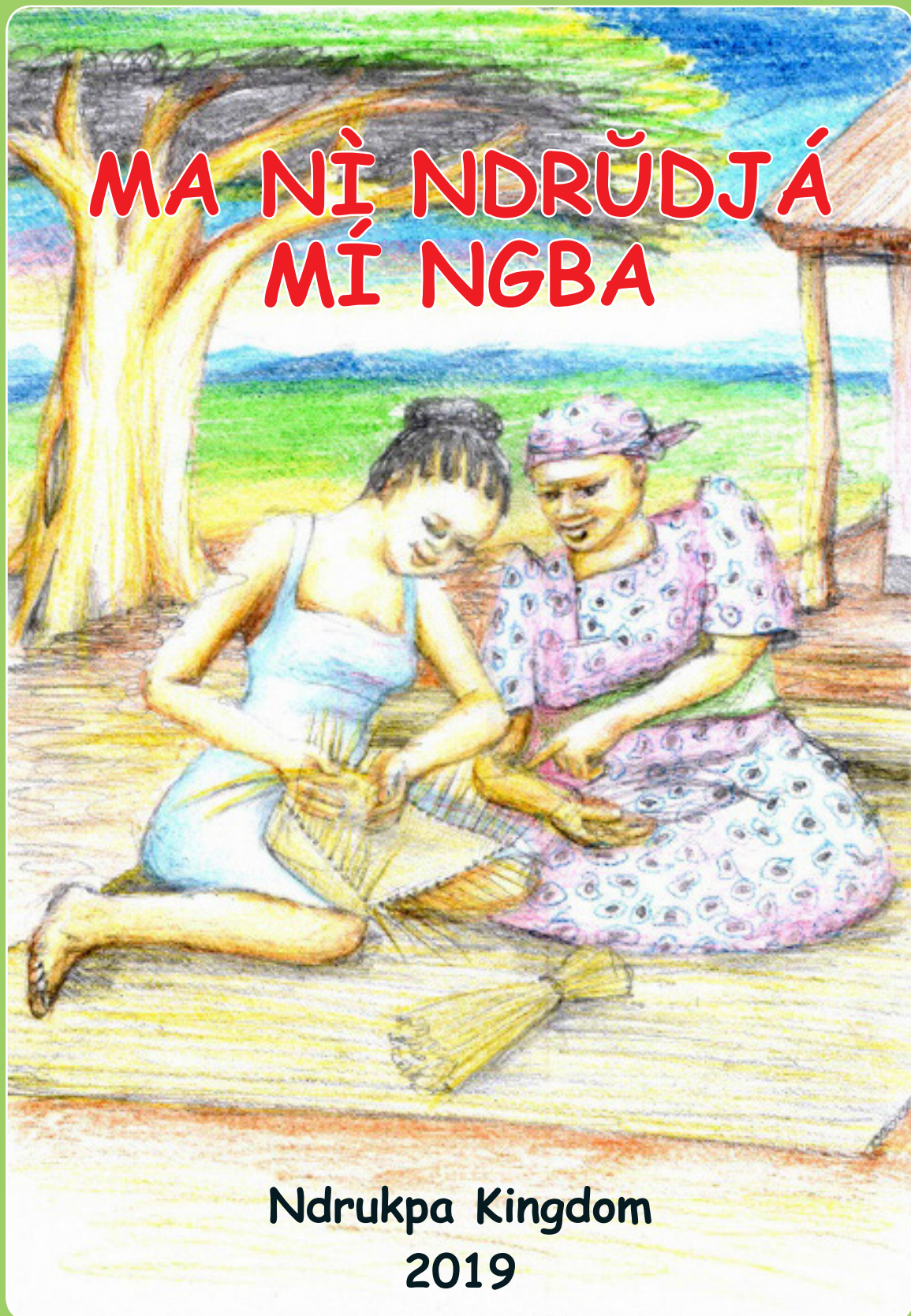


MA NÌ NDRŪDJÁ MÍ NGBA



Ndrukpa Kingdom
2019

Mà ní áyì mà?

Mà nì ddì nì pbúw Uganda ó nì - chú drá ní tǎ! Mà Ndrüdjá mànì chow-chow bbalè 23,000 Uganda ó (chú b́y ní Ndrüdjá nì Congo ò). Mà njàddí nga nà ka ÿ nì Lendu ní chú mà jì ni ka íy mà Ndrüdjá ní.

Uganda ó, mà chuw nì mà drǒngó ní nì Zombo ndèymí Nebbi district ó. Congo mí Itsś shi nì mí nga là djò, mà djú cha ì dà Congo ò nì chuw nì ì, Ituri, Mahagi ndèymí Njugu teritori ó.

Mà hwo b́y ní chuw nì ì Lendu Forest Zombo ó nì kàtéy. Drǒngó ní nì, mà bbiy nì dyǒw, kwǐy, ngǔrá, shu, ndèymí làliy nà. Mà nyu nì ngura ka nzi nì dyúw nà, djǒmá chù nì shu.

Mà shí ña ngá ddù? Ndiy ní bbiydha!

Ndruní mà dǔy Misiri ò.

Mà bbúw dhí bbuw nì ka dǔy iy Ndrú ní, fú ddiy lǔy mà ka íy nì Ndrüdjá ní (Ndrü ngá bbalè). Ndrú bbà Misiri ndèymí à shì Sudan ó. Ndèymí b́y ní bbalè dyǒw à kodjò ndèymí ndrü wáni ùw à déy ì djùkpa ddàdha dja ní.

Ndrú tdè nza bbiydha dja ndèymí à jì tdè lèy ní dziylíy cha ndèy 'wo nyü nì: fú ddiy lǔy à bbà Misiri mí ngòw ddiydhò itsś tdè ka drǒ nêy ò ndèymí à dǔy nyü sǎ sàdha ní.

Njàddí Ndrú mí djúni dyǒw à kodjò ìdhí bbalè nà ndèymí nja-nja ka nì ndrü iy Kitss ndèymí Madde ní.

Ddu njǔy ndèy ndey Ndrü dzzdjú?

Cha à shì tdè Sudan ò ro, Ndrú gòw ndèy jùw kpá-kpá gbè ndèy níchú nì ngba ndèymí à ÿ à ródho Bbalè ní. Fú rwo nì dho túw mí lò tey nì ddì (bbalè). Ndrü tdrà Bbalè dho, à rǎ ndéyngá bbalè nà bbiy dda tsò rò cha ka íy nì ju-ddà ní nì, nja-nja ka íy nì River Nile ní.

Ndrú ddí dhì Sudan ó ndèymí à mí ddúw nì Bbalè rà bbiy nì nga là djò ndéy ngá bbalè nà. À shì dey ndéy ngá bbalè nà cha ka iy nì Cere ní nga ó. Ddiydhò màdhí bbalè ddí shì dey fungá drá ní ddu dhò, nja-nja ka íy nì mí nga Cere Lendu ní. Cere óddù, Bbalè rà itss chey nì mí nga là djò chow Nile tsò rò cha djani tdrà tdè ndèy dho níchú.

Bbalè dhì Itsś shi nì mí ngá là djòluw Ju-ddà mǎ ndèymí Bbale mí ddùw nì Rapia ngüw li djùkpa ddàdha dja ní ndèymí à ngüw ddì nì mí Pey ní Ndrüdjá dhí. Ka ÿy à Rapia I.

Rapia I mí nyù peypbúww 19th century Gòw shì mí ò. Gòw kpà tdè b́y ndèymí ndrü dhí klǒw dà Rapia I mí djòluw.

Áyì ní ndey màdhí Pey?



Pey dja Manasi Njuni Rapia

Màdhí Pey nì Drǒngóli Manasi Njuni Rapia II. À mí djani tdè Njuni Yuani. Njuni Yuani tdūw pey nzá ddiydho à nyì Gow mí Pey rà ndèy hwì.

Manasi Njuni Rapia II nì Rapia ngá ddèy, à ngúw Pey ní chwo 2010 nà cha rí ní lò tdè ngă drǒ Gow mí Pey dèddù ro. Màdhí Pey Dhi nì Pey Dhi Elseba Roya.

Màdhí Pey mí ngúw nì Ddütssè chú drǒ ní nì ka íy nì Bbali ní.

Mà ní ná ngúw ó?

Nyi dhíy nà nyimî gǒw-djá ya ná ngúw ó nyi nì ddiy? Ya nzá ro, í nì ney ndèy nì Ndrüdjá dhí drǒdró ní ngúw, nyimî nì ddi fúnì kào:

Djówtssè, Ndǒtssè, Rútssè,

Drátssè, Thíytsè, Mbütssè Gòwtssè, Liytsè,

Bëytsè, Lòtssè, Hǒhwì, Lúwtssè, Híytsè

Kòtssè, Rǒtssè, Kítssè

Mà ródho mí lò tey ní ddu?

Kpaní nzòw ródho nì: Nyimilo, Nyihwima, Ngajuni, Majanga, Mandhokpa, Njalonga, Bule, Didi, Losininzi, Malo, Lojinga, Drabu, Njalo, Bbalonga, Lombuni, Dramini, Njilonga, Ngalo, Lotsoro, Njikpa, Majuninga, Lonzama, Lonjama, Lombu, Lonjema, Ngakpa

Dhì-nzòw ródho: Lovi, Lotsovi, Njangosi, Ngasingba, Njalosi, Mave, Ngave

Ddì-ddì ní li dhòdha

Nyi ródho ní yĩ

Ma ródho nì "Lombu"

Ma dėy nì "Njugu"

Màtsá djanì ródho nì "Njikpa".

Ndèymí màtsá yǎnì ródho nì "Lovi"

Manì màtsá djùnì nà ndèymí màtsá vǐnì nà.

Màtsá djùnì ródho nì "Njalonga" ndèymí màtsá vǐnì ródho nì "Lotsovi".

Màtsá bbuwnì ródho nì Mzee Mandhokpa.

Màtsá djîyanì ródho nì Losindey.

Ka tsi ní mà ddu ró?

Mà ka tsi lǎnì dzèrr̄ dyàdha dhò.

Pey Dhi Elseba Roya tsi dzèrr̄ dyàdha drǒ ndèymí à gwǐy nì cha ì nì jǐ ì tsǐy dzèrr̄ dyàdha nì dhì nzòw ní nzòw ddí.



Dzèrr̄



Ngba mí yǎnì nì ngba gwíy dzèr̀r̀ dyàdha nà

Bba ó tsó-gi ndèymí tsúw-ddà nà

Mà bbúw róddù, mà njey nì njí tsó-gi nà, mà pá nì ndanà bbalè ró ngé-ngé ní dhi jì ndèymí mà kàtéy ngéy ní pbúw ró nì ddí.

Dzèr̀r̀ dyàdha ndèymí tsó-gi nà njí njèydha mí nyũ'wiy drò-dró ní ndrũ déy nì bbu nzòw dho cha ka dhò rusángó nì fiy ó níchú.

Njàddí mí tsó-gi jì nì:

- Bbàbbá Chúw djìdha dhò ndèymí jũw tsò chèydha nà.
- Langiyà Lísá tsò chèydha dhò.
- Kalafuru-gi ndèymí Gówdyà Hwĩ dho ndèymí sínyíga nà.
- Lágí Li djùkpa ò ndèy ddù nì wa hì piydha dhò

Pbúw ó ngèy

Ôw màdhí ngèy kalanga tsi nà

Ndruní kalanga tsi màgò օw nà tdè dyási ní, ndrũ dëy dey ddinga ó, օw tsi tdè nzá kalanga mí dzz kà dzz ní nga. Ddì ní ndrũ rà ddi tuw nà dda 'wiy drǒngó ní dji dzzdjú, tuwtsò tdè nziddà nà ndèymí tuw tdè klǎ-klǎ. Li rò tdè ngǎ cha ndèy tdè jǐ ndèy dǎ tuw djò ró ddiydhò ndrũ tdè jǐ nzíy nzidda pǔw ndèy, fúddiydhò ndrũ lòw dey lò rr. օw tdràkalanga tsi dǎ duw djòró, kalanga tsi tdrà օw dǎ ndey. Thǒw lòw օw, cha kalanga tsi tdè jǐ ndèy dǎ mí nga nà ndaní ndèy ddǎ tuw, օw jǐ tdè ndèy pbíy kalanga tsi, օw chò kalanga tsi djùkpa ndèy kow ò, à tsò ndanà kalanga tsi mí dzz kà dzz ní nga. Fú nga djú ddò օw lòw dey kalanga tsi chwò ndèymí ndrũ nja nì ì nyũ níchú օw dhò.

Teru màdhí ngèy 'Wá nà

Yii mí bba ó cha ndèy nì Leza mí ngòw téy nì, teru màgò 'Wá nà dëy dey fungá kpá. Fú rwo nì kpa jǐ drǒ vú ní déydha ndèymí nzǐ ndrũ dëy njí njëy. Nza bbiydha dja tdè ney ndëy ngá kyele ní kwíy nza nà ndèy kàtéy li ngá dza kàtéy. Fú kpa rwo nì rà ì ngbiy bbűw bbúw ka dòw tdűw fú nza ó tsúw djòro. Fú nza-dja jǐ tdè ndèy tdey mí tsúw gu fú nza óddù, Teru kǎ à dìy tdràdha nà fúli nì ìdhí déydha mí nga sǎ. Chú cha nza-dja njà cha teru tdrà nì lo dho ley ney teru dho ndëy ngá nza rónga pbò ro ngéy ní.

Kwíy 'wo mí nga nà, Teru màgò 'Wá nà lòw dey kwíy ka njàddí nza gitèy ddù. Wá nì nga nà ya nza dja shì, Teru ra shì cha ì dhò lòw nì ngbudjá dhí lò tdrà à dho cha ndèy dà nì kúw nà. Teru dèddù nì lò ngűw drǒ ddiydhò, thǒw lòw nza-dja , fú ddiy lëy à tdey cha fú kpa dëy dey djǒmá nì tsúw. 'Wá rà ndèy dho ngéy ní dza sè, Teru kě tsúw ndèymí kwíy ò ndèymí à kǎ lòw dey օmá.

Ddì ní , nza-dja lòw dey kwíy pwò. Wá nì nga nà ya 'Wá njà nza-dja shì chow Teru dè, à rà tdrà nzǐ Teru shǐ kwíy óddù. Nza-dja drr̃ ndèy sűw kwíy pwòdha nà pb̃w à shì ndanà cha teru nì օmá nì kwíy ró. Do lòw 'Wá ddiydhò ka nì rǎ dyànìsi hwì. À tdrà Teru dho nzǐ à dhǒ ndèy ngbè cha Teru dëy tdrà kwíy chëy nga drǒ níchú.

Ddì ní nza-dja rà nza ó njí gògò si. 'Wá rà nza ò ndaní ndèy ddá Teru klǒw nà chú Teru ùw nzá. Nza-dja pwò cha Teru tdè ndèy ó nì kwíy ro, 'Wá njà nza-dja nì rǎ ndanà, fú ddiy lëy 'Wá dyǒw nza-dja ndèymí à dëy tdrà Teru dho ka nì rǎ Teru rì ridha ní ddinga ó kwíy nà. Teru ùw nzá ndèy shǐ kwíy óddù. 'Wá ngűw chow ní dziylíy tsòró cha Teru nì mí nga ò dëy nzá ka lëy kwíy kàss djò

ní ndaní nza-dja jùw lí ndèy à bbă Teru shí kwíy óddù, chú Teru mà sŭw pbŭw ka lěy ndanà kwíy kàss djò ndèy ó Teru nà wá.

Fú ngèy nì mà gwíy, Lò rr` dha nì lăní. Ya ndeyli nì mà gŭ cha ndèy shì nì ngăjini lò ró ddù, à jì mà rr, nzá nà nyi rà dhì gbè Terù níchú.

Ngwo

Giy ídha mí nga nà:

Sarr' pey tdà ma róngá

Mà rà pày pày kodjò dyòw, dzi dzi nga kinga, kinga ná lè lè

bba à djú dza gbí (x 2)

Suru dye (x 2)

Màdhí sǐngba nyi tà nyitsò yágà nà agbrr, ˘à rù wá luw agbrr ˘

*Átsúw gó tsùw gò dzá, Mayina kow nyi kotsò djú à lendu manì cha dyă dyă ye
atsúw gò dzá à í ná maní cha a ndeplè ka dyuw.*



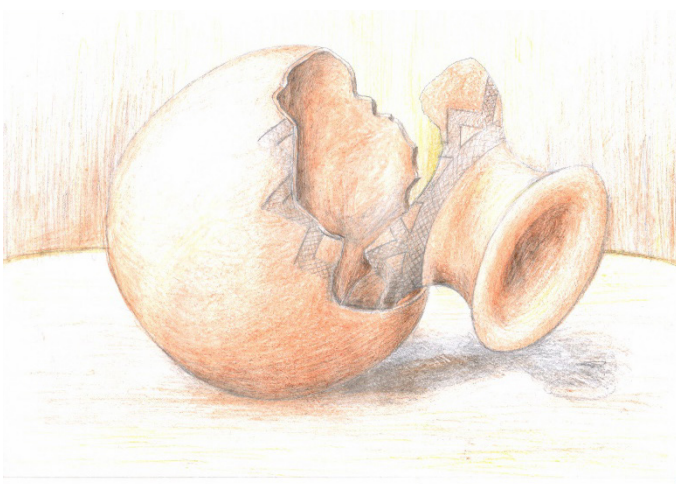
Drá ní njòw

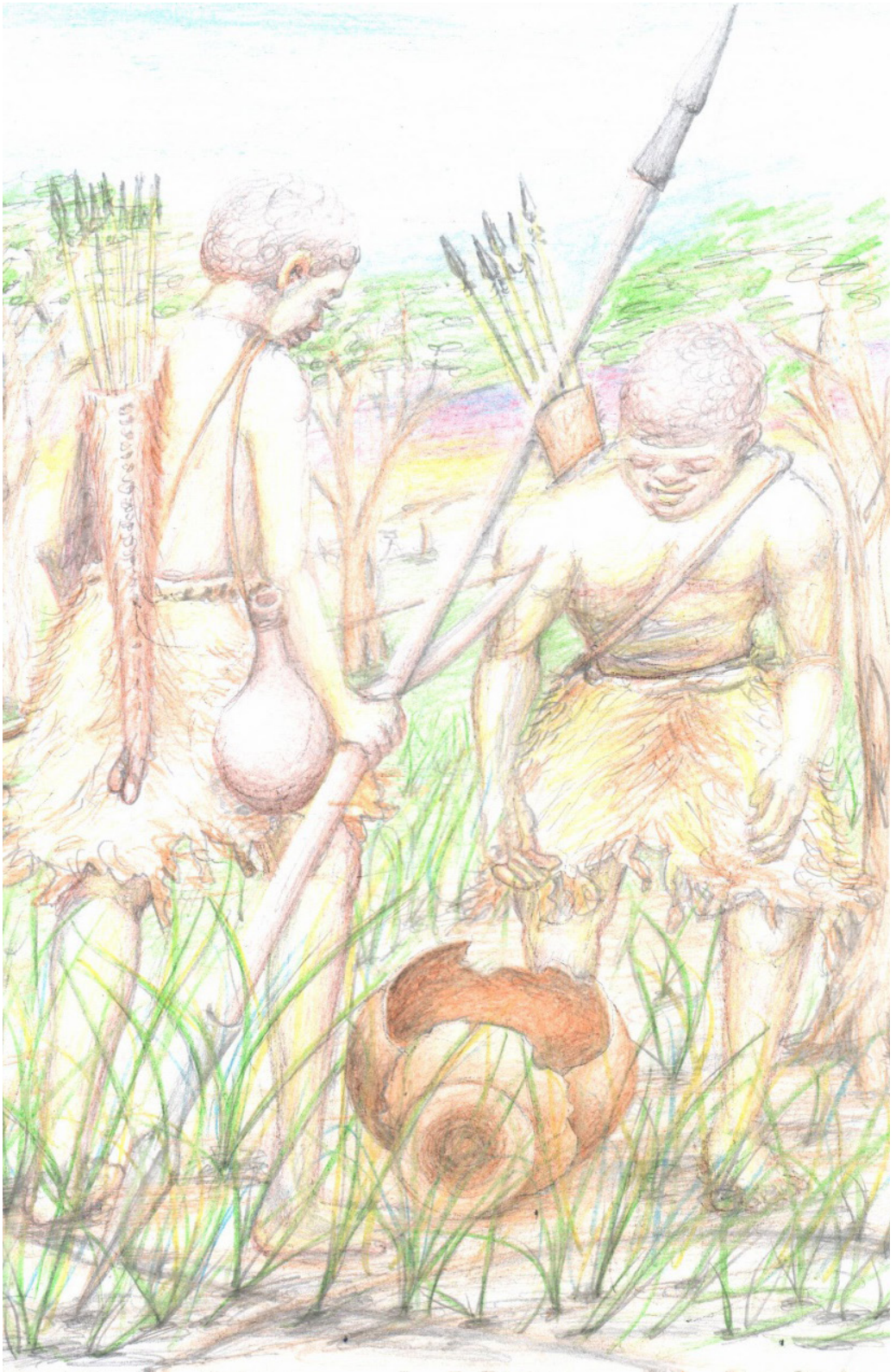
Í nì cha nzòw déy nì dzuw nì dzuw ì nì ngítssè nga mí nyũ pbõ ro, ka dzúw nì ndaní nzá nà nzòw ddũ dëy nzá ì nyù nga ní.

Nzòw wá rà ì thopka rwo ddì nga ó, njàddí li rà ley njàddí li mí djú.



Zz ka Zz ka ZZii, mbra
tey zz (x 2)
Madhi nga ndrú ra
Njow o
Ndrú shi, ddey chuw
Ndrú shi tdra I na ay-
inga ddey
Ddey shi tdra ndey ni
ndey
Ddey ka ndey hwi
nyangle nyangle...





Dzz gwò

I ngbaà tha ya nyi ma ră na ngá nga ya
A waa dzili oo
Ya dye, mama ra ngu ney madhe

La mí ngwo

Sheria rà nyi sà ro mba ngbà dawa djo
Djii nja ba kombata shii roo djii shi bale ba
Djii ye ee dji shi bale ba

*Ma ra ma ddo nyi kothe roo, nyira draa ngosa sa ma ndhey
A ye ara ndhe sa mi sawa na
Klanga mana kwi na dii
Ngura ma dyuw na di
Nyi ra dra ngowsa sa ma ndhey*

Lò-bbládha

Lò ngwòdha Lendu Forest mĩ
Ngă ì fuwdjò nà nìpbúw, (Utuga Mark)

Ngă ì fuwdjò nà nì pbúw, Ngă ì fuwdjò nà nì pbúw
Zòw nà ì nì ì njă
Dzz-ddà ó, nga rò nì ngă cha ndrũ ki ì òmá nì
Ndrũ nì dzz ì dhí djú cha klöw ní bbalè tdűw nì
Klöw ìdhí wá nì tuw ó
Chú, nga rò nì ngă cha ì déy òmá nì

Ngă ì fuwdjò nà nì pbúw, Ngă ì fuwdjò nà nì pbúw
I hwo nà drá
Nga měj rr ì déy òmá nì, ndrũ nì dzz ka kwó ì tso-tso
Ndruní ì thopka ó ddiy nà, nja-nja zòw djá ní
Vagabond in their own land.

Ngă ì fuwdjò nà nì pbúw, Ngă ì fuwdjò nà nì pbúw
Hwĩ nà ì hwo nì bíy ní ndrũ
Ddiydhò mà njey nì njí ndrũ dhò
Nzĩ ndrũ rr nì tűw-tűw ní nga, ndey ddèy djömá nì li ngă

Ngă ì fuwdjò nà nì pbúw, Ngă ì fuwdjò nà nì pbúw
Drǒngó ní Lendu forest mà nì ndanà nì
Mà ó ddèy ndèymí mà ó ddèy ó ddèy nà wá ka tsà ndrũ nyú
Nzá nà ndrũ chũw ìdhí ddiy bìytsò ìngi ì kobìy
Njàddí ndrũ dhò mà njey nì njí

Ngă ì fuwdjò nà nì pbúw, Ngă ì fuwdjò nà nì pbúw
Do nì à njěy li wùdha róddù
Ndrúdhà nà, gbũw nà, ndèymí nyí nyádha nà
Ndrũ hĩy gbè vey nà nì hĩy mí ngiydhá níchú
Ngă ì njěy ngă jìní nga ndanà nì.

Ngă ì fuwdjò nà nì pbúw, Ngă ì fuwdjò nà nì pbúw
Ì dhí lǎní nga ngũw ngá nì pbúw tǎ
Drá ì gwiy ì nì ndrũ bíy ní bbalè kàó
Mèydha nà cha ndèy dho ìtso-tso kwo lò nà nì li
Ndèymí tuw dhòdha nà ì dho nì li nà.

Màdhí titi

- Ngòw ndò mà kàó nga màtsá vǐnì nà (Li djùkpa tà ví òluw nì li-gi gǒw ónì róddù)
- Màtsá la-dzàdha djá nì túw ndùw machuwa ó (Màtsá kass hwo nì túw ndùw kass hwo kòrr ó)
- Mà nì gbo màdhí ngà dzá, ya ddì li mà kàó nì nì dhi nà, mà wání njey nì njí nzǐ (Nga rìdha mí djuw rwo nì ri nì nga nzǐ ya ddì nì nì ngă ro, ddiydho tdey dho dèy nzǐ djuw rwo nì djuw djú).
- Ma dji màtsá lěy dzi dda djòluw chú à ngũw vǐy ma kotey (Ya kpatss ní li dèy nzìtěy, fú nzì rà nguw vǐ ma kotěy).
- Ngbú ní sǐngba ní ngba dòw thiynga djú tsǎ kàó (Tdey nì ní ndèy nì sh□ nì nànási tǎ tsǎ kàó).

Ndèy lěy ka tsì mà nì ddiy

Ndrüdjá níchú mà huwdjò tde nì tǔw

Mà tde nì lǎní ddiy thìdha djá, gbè ddèrr, dzèrǎ ndèymí tdey mà níchú



Mà tdè nji nì bbalè cha ì dà ju-ddà djòluw nì ndèymí ì dëy ju-ddà mí itsś chey nì mí nga là djòluw nì.



Mà lěy bíy nì nga ródho ju-ddà djòluw cha itsś chey nì mí nga là djòluw nì ndèymípbúww nja-nja nga nà ka ùw nì.

West Nile ó pbúw wá tsì dèr pèydha mà dèddù.

Mà ka tsì gbè klōw ní bbalè ní ndèymí klōw ní njí njèydha djá ní.

Produced with technical support from



The Cross-Cultural
Foundation of Uganda

ccfu@crossculturalfoundation.or.ug

www.crossculturalfoundation.or.ug

Tel +256 (0) 393 294 675/7

and financial assistance from

Brot
für die Welt